

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗА НАПРЯМОМ “ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ОПЕРАЦІЇ”

Здійснено бібліометричне дослідження дисертаційних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених за ключовим словом “посередницькі операції”, проведено критичний аналіз та систематизацію наукових робіт за даним напрямом дослідження, що надало можливість встановити проблемні питання розвитку та функціонування посередницьких операцій в сучасних умовах господарювання

Постановка проблеми. Прискорений розвиток економічних явищ та процесів обумовлює поширене використання посередницьких операцій, що є важливим фактором ефективного здійснення господарської діяльності підприємства та надають змогу збільшити конкурентоспроможність та прибутковість суб'єкта господарювання. Однак в процесі використання даного виду операцій спостерігається ряд не вирішених проблемних питань. Відповідно з метою визначення наукових напрацювань вітчизняних та зарубіжних авторів вважаємо за доцільне провести ретроспективний аналіз наукової літератури з питань розвитку та функціонування посередницьких операцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням та висвітленням актуальних питань в сфері здійснення та використання посередницьких операцій присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених та науковців, як О.Б. Акимової, А. Барембруха (A. Bagembruch), І.О. Бондаренко, О.Л. Дорош, А.Л. Дядюк, В.М. Кремень, А.М. Панченко, І.Н. Пятигорець, О.В. Трояновського, М.С. Федорець, М. Фраса (M. Fras), І.О. Хромова, О.Р. Яцищак

та ін. Проте більшість розглянутих питань авторами стосується сфери нормативно-правового регулювання або страхового посередництва, що вказує на недостатній рівень дослідження проблем облікового відображення посередницьких операцій.

Викладення основного матеріалу. З метою здійснення аналізу розвитку досліджень з питань, присвячених посередницьким операціям, вважаємо за доцільне прослідкувати динаміку захищених дисертацій в Україні, Російській Федерації, Республіці Білорусь та Республіці Польща, а також дослідити кількість захищених дисертацій у розрізі наукових ступенів з метою визначення доцільності проведення дослідження облікового спрямування

Для проведення ретроспективного аналізу загального обсягу дисертацій за ключовими словами “посередницькі операції”, “посередництво”, “посередник” здійснено вибірку в електронному каталозі авторефератів дисертацій Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського [11] та виявлено 16 дисертаційних досліджень, що пов'язані з даною тематикою. Вважаємо за доцільне розглянути динаміку захищених дисертацій в Україні у розрізі економічного та юридичного аспектів (рис. 1).

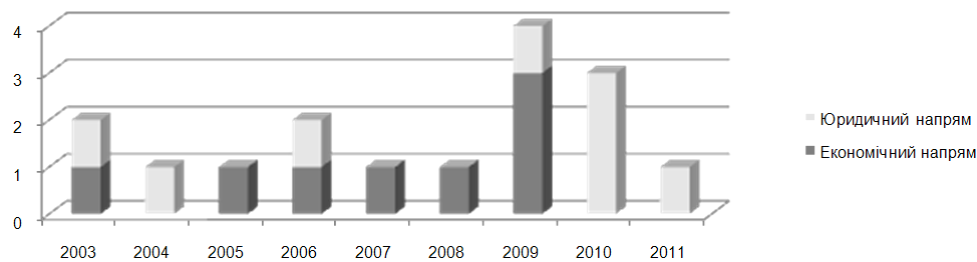

Рис. 1. Динаміка захищених дисертацій в Україні за напрямом посередницькі операції за період 2003-2011 рр.

На рис. 1 зображена динаміка захисту дисертаційних робіт в Україні у розрізі юридичного та економічного напрямів дослідження. Найбільша кількість захищених дисертацій спостерігалася у 2009 році, що пояснюється тим, що саме цього року Україна відчула перші значні втрати від фінансової кризи 2008 р. Науковці різних галузей науки почали шукати шляхи виходу з кризи шляхом залучення посередників на ринок для зростання прибутковості діяльності підприємств.

В останні роки спостерігається тенденція щодо розгляду посередницьких операцій з юридичної точки зору, що пов'язано з недосконалістю нормативно-

правового забезпечення в частині відсутності комплексного правового регулювання особливостей комерційного посередництва, його об'єктів та суб'єктів здійснення. У Цивільному кодексі України порівняно з Господарським кодексом України визначено поняття “комерційного представництва” замість “комерційне посередництво”, що викликає необхідність чіткого розмежування даного поняття.

Акцентуємо увагу на тому, що за напрямом “посередницькі операції” більшість дисертацій було захищено на здобуття кандидата наук і лише одна дисертація на здобуття ступеня доктора наук, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1. Кількість дисертацій захищених за тематикою “посередницькі операції” в Україні за 2003-2011 рр., згрупованих за науковим ступенем

Рік захисту	Науковий ступінь			Разом
	К.е.н.	Д.е.н.	К.ю.н.	
2003	1	-	1	2
2004	-	-	1	1
2005	1	-	-	1
2006	1	-	1	2
2007	-	1	-	1
2008	1	-	-	1
2009	3	-	1	4
2010	-	-	3	3
2011	-	-	1	1
Разом	7	1	8	16

Проаналізувавши дані табл. 1, видно, що дисертації з проблем посередницьких операцій захищалися не лише з різних галузей знань, але й для отримання різних наукових ступенів. Зокрема, було захищено одну докторську дисертацію з економічного напрямку в 2007 році

Грищенком І.М. на тему: “Науково-методологічні засади комплексного управління комерційним посередництвом”.

Вважаємо за доцільне провести аналіз дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук у розрізі спеціальностей (табл. 2).

Таблиця 2. Захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук в розрізі спеціальностей в Україні, 2003-2011 рр.

Спеціальність	П.І.Б. автора	Частка, %	Кількість, од.
Економічні науки			
08.00.03 "Економіка та управління національним господарством"	Грищенко Іван Михайлович	6,25	1
08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит"	Каракулова Ірина Станіславівна Анненков Ігор Вікторович Кремень Вікторія Михайлівна	18,75	3
08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)"	Федорець Марина Семенівна	6,25	1
08.01.01 "Економічна теорія"	Дорош Оксана Львівна	6,25	1
08.01.04 "Економічна історія та історія економічної думки"	Хромов Ігор Олександрович	6,25	1
08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК"	Шмига Олена Олексіївна	6,25	1
Юридичні науки			
12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право"	Сальнікова Ганна Іванівна Трояновський Олександр Васильович Верес Ірина Ярославівна	18,75	3
12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право"	Герасименко Олександр Олександрович Дядюк Анастасія Леонідівна Панченко Аліна Михайлівна	18,75	3
12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право"	Бондаренко Ірина Олександрівна Ящищак Оксана Романівна	12,50	2
Разом		100	16

Звідси можна стверджувати про різносторонність тематик проведених досліджень за напрямом "посередницькі операції". Найбільша кількість дисертаційних досліджень була здійснена за такими спеціальностями:

– з економічних наук за спеціальністю 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" (Каракулова І.С., Анненков І.В., Кремень В.М.);

– з юридичних наук за спеціальностями 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" (Сальнікова Г.І., Трояновський О.В., Верес І.Я.), 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" (Герасименко О.О., Дядюк А.Л., Панченко А.М.). Слід зазначити, що дана актуальність обумовлена значним розвитком посередництва на фінансовому ринку та

недосконалістю сучасної вітчизняної нормативної бази в частині договірного регулювання та відсутності однозначності трактування поняття "посередництво".

Доцільно відзначити здобувачів наукового ступеня, які першими та єдиними, хто на даний час захистився за економічною спеціальністю: Грищенко І.М. (08.00.03 "Економіка та управління національним господарством"), М.С. Федорець (08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)"), Дорош О.Л. (08.01.01. "Економічна теорія"), Хромов І.О. (08.01.04. "Економічна історія та історія економічної думки"), Шмига О.О. (08.07.02. "Економіка сільського господарства і АПК").

Проаналізуємо захищені дисертації за період 2003-2011 р. за тематикою "посередницькі операції" в розрізі проблемних питань, які підіймали дисертанти (табл. 3).

Таблиця 3. Питання, що розглядалися в дисертаціях України в розрізі авторів, 2003-2011 рр.

№ з/п	Автор	Питання, що розглядалися							
		Історичний аспект посередництва	Понятійний апарат посередництва	Договірне та нормативно-правове регулювання	Класифікація посередницьких операцій (посередників)	Механізм функціонування посередників в різних галузях	Бухгалтерський облік посередницьких операцій	Контроль за здійсненням посередницьких операцій	Економічний аналіз посередницьких операцій
1.	Дорош О.Л. [6]	+	+	-	-	-	-	-	-
2.	Сальнікова Г.І. [13]	+	+	+	+	-	-	-	-
3.	Герасименко О.О. [4]	+	+	+	+	-	-	-	-
4.	Шмига О.О. [17]	-	-	-	-	+	-	-	-
5.	Бондаренко І.О. [2]	-	+	-	-	+	-	+	-
6.	Хромов І.О. [16]	+	-	-	-	-	-	-	-
7.	Грищенко І.М. [5]	-	+	+	+	+	-	-	+
8.	Каракулова І.С. [8]	+	+	-	+	-	-	-	+
9.	Анненков І.В. [1]	+	-	-	-	-	-	-	+
10.	Федорець М.С. [15]	-	+	+	-	+	-	+	-
11.	Кремень В.М. [10]	-	-	-	+	+	-	+	-
12.	Трояновський О.В. [14]	+	+	+	-	-	-	-	-
13.	Дядюк А.Л. [7]	-	+	+	-	+	-	-	-
14.	Верес І.Я. [3]	+	+	+	-	-	-	-	-
15.	Ящищак О.Р. [18]	-	+	+	-	-	-	-	-
16.	Панченко А.М. [12]	-	+	+	-	-	-	-	-
Разом		8	11	9	5	4	1	2	3

З вищеведених даних табл. 3 видно, що більшість науковців у своїх дисертаційних роботах акцентували увагу на теоретичному аспекті посередницьких операцій (Дорош О.Л., Сальнікова Г.І., Герасименко О.О., Грищенко І.М., Каракулова І.С., Федорець М.С., Трояновський О.В., Дядюк А.Л., Верес І.Я., Ящищак О.Р., Панченко А.М.). Основною проблемою теоретичного характеру є неузгодженість понять з економічного та правового аспекту.

Також науковці значну увагу приділяли договірному та нормативно-правовому забезпеченню здійснення посередницьких операцій. У свою чергу, О.Л. Дорош, Г.І. Сальнікова, О.О. Герасименко, Каракулова І.С., Анненков І.В., Трояновський О.В., Верес І.Я. займалися дослідженням історичного аспекту розвитку посередництва з метою визначення ролі та становлення інституту посередництва в ринковій економіці. Слід зауважити, що з

питань бухгалтерського обліку посередницьких операцій було захищено лише одну дисертаційну роботу Федорець М.С. на тему: "Бухгалтерський облік у кредитних спілках: організація і методика". Основна увага в даній праці була присвячена посередницьким операціям з огляду їх здійснення кредитними спілками, що свідчать про актуальність досліджень бухгалтерського обліку та контролю посередницьких операцій у різних сферах та галузях економіки. Також було розглянуто

механізм функціонування посередників в різних сферах: фінансовій, митній, торгівельній та АПК.

Здійснивши вибірку в електронному каталозі авторефератів дисертацій Російської Федерації [9] за ключовими словами було виявлено 29 дисертаційних досліджень, що пов'язані з тематикою "посередницькі операції", динаміка захисту яких наведена на рис. 2.

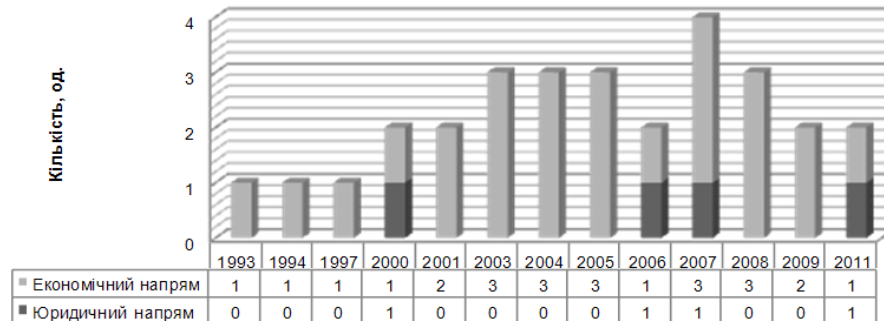

Рис. 2. Динаміка захищених дисертацій в Російській Федерації за напрямом посередницькі операції з 1993-2011 рр.

Дані рис. 2 свідчать про значну актуальність дослідження посередницьких операцій як з економічної, так і юридичної точок зору. Загалом, за період з 1993-2011 рр. в Російській Федерації за цим напрямом було захищено 29 дисертацій. Зазначимо, що найбільша кількість захищених дисертацій спостерігалась в 2007 році.

З наведених даних бачимо, що дисертації захищалися як з правового, так і з економічного напрямів. Відповідно за весь період часу спостерігається тенденція щодо збільшення захищених дисертацій за економічним напрямом. Причиною

цього є актуальність та невирішеність питань щодо понятійного апарату, класифікації та облікового відображення посередницьких операцій.

Слід відзначити, що захищені дисертації за напрямом посередницькі операції захищалися лише на здобуття наукового ступеня кандидата наук в Російській Федерації.

На наступному етапі дослідження проаналізуємо захищені дисертації з проблем посередницьких операцій з економічної точки зору (табл. 3).

Таблиця 3. Захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук в розрізі спеціальностей в Російській Федерації, 1993-2011 рр.

Спеціальність	Автор	Кількість
08.00.01 "Економічна теорія"	Кокорев Р.А., Корнева С.С.	2
08.00.05 "Економіка і управління народним господарством: теорія управління економічними системами; макроекономіка"	Арбузов А.Б., Белоусова Н.М., Гокинаева И.В., Жуков А.С., Кукушкин Д.М., Липатова О.Н., Минц В.Ю., Рудковский И.Ф., Рычкова Е.С., Савинов Г.В., Тресков С.М.	11
08.00.06 "Логістика"	Пятигорец И.Н.	1
08.00.07 "Економіка праці"	Хлебович Д.И.	1
08.00.10 "Фінанси, грошовий оборот і кредит"	Галагуза Н.Ф., Донецкова О.Ю., Кононенко В.А., Юдичева Е.М., Яковлев Д.М.	5
08.00.12 "Бухгалтерський облік, статистика"	Шалита Е.С.	1
08.00.13 "Математичні та інструментальні методи економіки"	Исупова Е.В., Краснов В.Ю., Кульов И.А., Стрельцов А.В.	4
Разом		25

Як бачимо з табл. 3 найбільше здобувачі захищалися за спеціальністю 08.00.05 "Економіка і управління народним господарством: теорія управління економічними системами; макроекономіка". Це свідчить про актуальність обраної тематики та наявність ряду невирішених проблем. Доцільним є також зазначення здобувачів наукового ступеня кандидата економічних наук, які першими та єдиними, хто на сьогодні захистився за відповідною спеціальністю, а саме: Пятигорец И.Н. (08.00.06 – "Логістика"), Хлебович Д.И. (08.00.07 – "Економіка праці"), Шалита Е.С. (08.00.12 – "Бухгалтерський облік, статистика"). Відповідно, слід зауважити про необхідність проведення досліджень в сфері облікового відображення посередницьких операцій, що вказує на не розвиненість практики їх здійснення.

Важливим питанням, яке потребує глибокого та багатостороннього розгляду є питання облікового відображення на рахунках бухгалтерського обліку посередницьких операцій.

Варто зазначити, що під час проведення вибірки на сайті Національної бібліотеки Білорусії було встановлено відсутність будь-яких дисертаційних досліджень за напрямом "посередницькі операції".

Під час дослідження дисертацій за напрямом "посередницькі операції" в Республіці Польща було встановлено, що як і в Російській Федерації в Республіці Польща було захищено 10 дисертацій лише на здобуття ступеня кандидата наук (табл. 4).

Таблиця 4. Дисертації за тематикою посередницькі операції в Республіці Польща

№ з/п	Автор	Дата захисту	Місто захисту	Назва дисертації
1.	Мариуш Фрас (Mariusz Fras)	2000	Катовіце	Умови і перспективи розвитку діяльності кредитних посередників в Польщі
2.	Ярослав Венанцюш Пшибитніовські (Jarosław Wenancjusz Przybytniowski)	2000	Вроцлав	Універсальний банк на ринку цінних паперів
3.	Томаш Моджеєвські (Tomasz Modrzejewski)	2003	Вроцлав	Стратегії фінансових посередників на ринку боргових паперів
4.	Ізабела Ева Кідацка (Izabela Ewa Kidacka)	2004	Чешин	Договір посередництва в оптовому товарообороті
5.	Кшиштоф Тополевські (Krzysztof Topolewski)	2004	Вроцлав	Капіталістичні зв'язки банків і кредитних посередників на тлі розвитку ринку consumer finance в Польщі
6.	Конрад Захажевські (Konrad Zacharzewski)	2006	Торунь	Цивільноправові наслідки невиконання агентських угод
7.	Адам Барембрух (Adam Varembuch)	2008	Гданськ	Страхове посередництво

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5
8.	Беата Шеньно-Ковальська (Beata Sieńko-Kowalska)	2008	Вроцлав	Бюджетування в операційному контролінгу фірми, що займається кредитним посередництвом
9.	Кшиштоф Маріуш Валішевські (Krzysztof Mariusz Waliszewski)	2009	Познань	Послуги фінансових посередників в галузі пошуку фондів Європейського Союзу для підприємств малого та середнього підприємництва
10.	Юрген Лохмюллер (Juergen Lohmueller)	2011	Чешин	Модель розвитку страхового посередництва

Таким чином, майже всі дисертації присвячені розгляду питань фінансового посередництва, що вказує про актуальність даного дослідження та має велике практичне значення в частині ведення господарської діяльності.

У 2003 р., 2006 р., 2009 р. та 2011 р. було захищено по 1 роботі, відповідно: Томаш Моджеєвські (2003 р.), Конрад Захажевські (2006 р.), Кшиштоф Маріуш (2009 р.) та Юрген Лохмюллер (2011 р.).

За даними таблиці бачимо, що в 2000 р., 2004 р. та 2008 р. було захищено по дві дисертації за напрямом посередницькі операції: Маріуш Фрас, Ярослав Венанцюш Пшибитніовські (2000 р.), Ізабела Ева Кідацка, Кшиштоф Тополевські (2004 р.), Адам Барембрух, Беата Шеньно-Ковальська (2008 р.).

З метою дослідження проблематики дисертаційних досліджень пропонуємо розглянути роботи у розрізі проблемних питань (табл. 5).

Таблиця 5. Питання, що розглядалися авторами дисертацій Республіки Польщі

№ з/п	Автор	Питання, що розглядалися						
		Діяльність посередників у сфері кредитування	Діяльність посередників на ринку цінних паперів	Фінансове посередництво як інститут ринкової економіки	Оцінка ризиків при посередництві	Договірне та нормативно-правове регулювання посередницької діяльності	Діяльність посередників на ринку страхових послуг	Облікове відображення посередницьких операцій
1.	Адам Барембрух (Adam Barembruch)	+	-	+	-	-	-	-
2.	Беата Шеньно-Ковальська (Beata Sieńko-Kowalska)	-	+	+	-	-	-	-
3.	Ізабела Ева Кідацка (Izabela Ewa Kidacka)	-	+	+	+	-	-	-
4.	Конрад Захажевські (Konrad Zacharzewski)	-	+	-	-	+	-	-
5.	Кшиштоф Маріуш Валішевські (Krzysztof Mariusz Waliszewski)	+	-	+	-	-	-	-
6.	Кшиштоф Тополевські (Krzysztof Topolewski)	-	-	-	-	+	-	-
7.	Маріуш Фрас (Mariusz Fras)	-	-	-	-	-	+	-
8.	Томаш Моджеєвські (Tomasz Modrzejewski)	+	-	-	-	-	-	+
9.	Юрген Лохмюллер (Juergen Lohmueller)	-	-	+	-	-	-	-
10.	Ярослав Венанцюш Пшибитніовські (Jarosław Wenancjuszy Przybytnowski)	-	-	-	-	-	+	-
Разом		3	3	5	1	2	2	1

Основними питаннями, що розглядалися в даних дисертаційних дослідженнях є: діяльність посередників у сфері кредитування; діяльність посередників на ринку цінних паперів; фінансове посередництво як інститут ринкової економіки; оцінка ризиків при посередництві; договірне та нормативно-правове регулювання посередницької діяльності; діяльність посередників на ринку страхових послуг; облікове відображення посередницьких операцій.

Відповідно найбільше уваги було приділено питанням фінансового посередництва як одного із інститутів ринкової економіки. Актуальним питанням посередництва також присвячені дослідження у сфері кредитування, страхування та на ринку цінних паперів, як одних із складових фінансового посередництва, що свідчить про значний розвиток фінансової сфери економіки в Республіці Польща.

Серед захищених дисертацій питання приділяються не лише економічному аспекту посередницьких операцій, а й їх правовому регулюванню. Однак, незначна увага була приділена обліковому відображенню посередницьких операцій, що в свою чергу, підкреслює актуальність дослідження надалі даної тематики та необхідності подальших розробок в цій галузі знань.

Під час дослідження літературних джерел за напрямом посередницькі операції необхідно дослідити не лише дисертаційні дослідження, а й висвітлення даного питання в наукових працях, що пройшли апробацію на різних міжнародних та всеукраїнських конференціях. Дослідження статей, присвячених проблемам посередницьких операцій, здійснювалося за періодами проведення та за видами економічної діяльності (рис. 3).

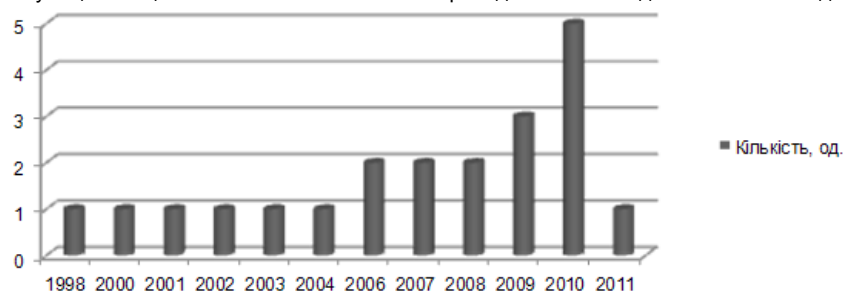

Рис. 3. Динаміка наукових конференцій за напрямом "посередницькі операції" за періодами проведення 1998-2011 рр.

Проаналізувавши рис. 3 можна зробити висновок, що питання посередницьких операцій найбільше висвітлювалися у 2010 році, коли було проведено п'ять конференцій пов'язаних з проблематикою посередництва в Україні. З 2006 по 2010 року спостерігалася тенденція

до зростання розгляду даних питань на наукових конференціях, що було обумовлено фінансовою нестійкістю в країні та пошуком нових форм господарювання в умовах фінансової кризи.

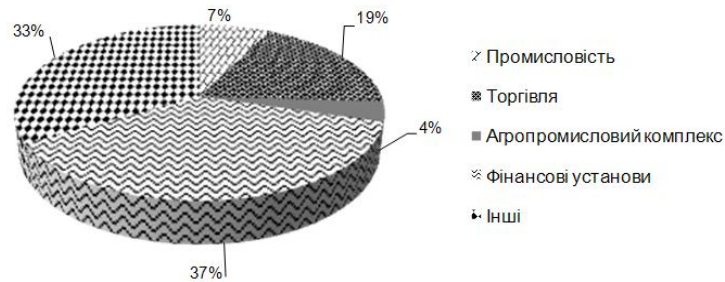

Рис. 4. Систематизація наукових матеріалів та тез, присвячених питанням посередництва в розрізі видів економічної діяльності за 1991-2011 рр.

Дані рис. 4 свідчать, що найбільше наукових праць, що розглядали проблематику посередницьких операцій, присвячено посередництву в сфері фінансового обігу, найменше уваги було приділено посередництву в агропромисловому комплексі. До складу категорії інших видів економічної діяльності належать: державні установи, страхові компанії та компанії, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. У загальному обсязі інші види діяльності становлять

33%. У свою чергу, питанням торговельного посередництва було присвячено 19% матеріалів та тез. Отже, найактуальнішими галузями діяльності для дослідження посередництва є фінансова сфера, страхування та торгівля, що пов'язано з розвитком третинного сектору економіки, зростання обсягів надання послуг в Україні.

Розглянемо динаміку написання статей у фахових виданнях України на рис. 5.

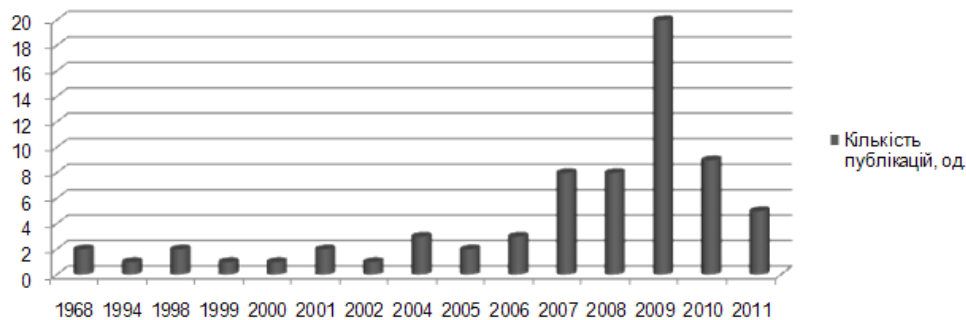

Рис. 6. Динаміка наукових статей за напрямом "посередницькі операції" за період 1968-2011 рр.

Наукові статті у 1968 р. були присвячені проблемам комерційного посередництва, а саме боротьбі з ним. Комерційне посередництво розглядалося як негативне явище в суспільстві за умов командно-адміністративної економіки. Зусилля науковців були направлені на пошук

шляхів ліквідації та знищення інституту посередництва. За період незалежності України найбільше статей було опубліковано в 2009 році у загальній кількості 20 видань. Для детального огляду наукових статей пропонуємо їх розглянути детально за предметною спрямованістю (табл. 6).

Таблиця 6. Систематизація наукових статей за напрямом "посередницькі операції" у розрізі проблемних питань дослідження та авторів за період 2004-2011 рр.

№ з/п	П.І.Б. автора	Проблемні питання, що розглядалися								
		Теоретичні основи	Нормативно-правове регулювання	Договірне регулювання	Документування	Оцінка	Бухгалтерський облік	Оподаткування	Аналіз	Контроль
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Абакуменко О.В.	-	+	-	-	-	-	-	+	-
2.	Батіщев В.	+	+	-	-	-	+	+	-	-
3.	Деркач Т.	-	+	-	+	-	-	-	-	+
4.	Колосов Р.В.	+	+	-	-	-	-	-	-	-
5.	Корніюк О.	+	+	-	-	-	-	-	-	-
6.	Кремень В.М.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Кушина О.	+	+	+	+	-	+	+	-	-
8.	Місяць Н.О.	+	+	+	+	+	-	-	-	-
9.	Молчанов Р.	+	+	-	-	-	-	-	-	-
10.	Полетаєв О.О.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Приймаченко Д. В.	+	+	+	-	-	-	-	-	-
12.	Прицюк Л.А.	+	-	-	-	-	-	-	+	-
13.	Прицюк Л.А., Міщук І.П.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Резнікова В.В.	+	-	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
15.	Рязанова Н.О.	+	-	+	-	-	-	+	-	-
16.	Сушальська Т.	+	+	+	-	-	+	+	-	-
17.	Трояновський О.В.	+	+	-	-	-	-	-	-	-
18.	Федорець М.С.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
19.	Шинкаренко І.	+	-	-	-	-	+	+	-	-
20.	Щербань І.О.	+	-	-	-	-	-	-	-	+
Разом		18	11	5	3	1	4	5	2	2

Звідси дані табл. 6 свідчать про різносторонність досліджень в наукових статтях України за останні роки. Більшість науковців розглядають в своїх дослідженнях теоретичні основи посередництва з метою врегулювання понятійного апарату, визначення об'єктів та суб'єктів здійснення посередницьких операцій. Також актуальними протягом останніх років залишають питання нормативно-правового регулювання та оподаткування, що пов'язане із постійною зміною та вдосконаленням чинного законодавства до міжнародних вимог та усунення суперечностей в нормативних актах, що регулюють окремі аспекти посередницької діяльності. Невелика увага у наукових статтях присвячується оцінці, документуванню,

контролю та його складової аналізу посередницьких операцій, що вказує про актуальність досліджень у майбутньому у даній сфері. Також вважаємо за необхідне акцентувати увагу на недостатньому висвітленні проблематики бухгалтерського відображення посередницьких операцій: відсутності окремих рахунків для обліку, порядку оцінки та документування їх здійснення.

Під час дослідження було встановлено, що найбільша частка наукових статей була присвячена проблемам фінансового посередництва. Дані дослідження було згруповано у розрізі суб'єктів фінансового посередництва (табл. 7).

Таблиця 7. Систематизація наукових статей за напрямом "фінансові посередницькі операції" у розрізі суб'єктів та авторів за період 2004-2011 рр.

№ з/п	П.І.Б. автора	Суб'єкти фінансового посередництва								
		Кредитні спілки	Недержавні пенсійні фонди	Фінансові конгломерати	Житлово-будівельні посередники	Торговці цінними паперами	Кредитні брокери	Пункт обміну валют	Ломбард	Страхові компанії
1.	Абакуменко О.В.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Батищев В.	-	+	-	-	-	-	-	-	-
3.	Корніюк О.	-	+	-	-	-	-	-	-	-
4.	Кремень В.М.	-	-	+	-	-	-	-	-	-
5.	Кушина О.	-	-	-	+	+	-	-	-	-
6.	Молчанов Р.	-	-	-	-	-	+	-	-	-
7.	Полетаєв О.О.	-	-	-	-	+	-	-	-	-
8.	Сушальська Т.	-	-	-	-	-	-	+	+	-
9.	Федорець М.С.	+	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Шинкаренко І.	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Разом		2	2	1	1	2	1	1	1	1

Проаналізувавши вищенаведені дані табл. 7, можна зробити висновок про існування великого спектру різноманітних суб'єктів фінансового посередництва на ринку. Так науковцями було зосереджено свою увагу на розгляді наступних посередників: кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, фінансові конгломерати, житлово-будівельні посередники, торговці цінними паперами, кредитні брокери, пункти обміну валюти, ломбарди та страхові компанії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного аналізу дисертаційних робіт в різних країнах світу – Україна, Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Польща встановлено, що найбільша кількість дисертаційних робіт за напрямом посередницької операції була захищена в Російській Федерації. Інша ситуація спостерігається в Республіці Білорусь, де не було захищено жодної дисертаційної роботи за напрямом "посередницькі операції", що негативно впливає на розвиток економічних явищ та процесів економіки країни. В Україні основну увагу присвячено проблемам теоретичного та нормативно-правового характеру посередницьких операцій. Відсутність досліджень в частині облікового відображення посередницьких операцій у різних суб'єктів обумовлює актуальність досліджень за даною проблематикою. Відповідно у Республіці Польща досліджувана тематика розглядається зі сторони фінансового посередництва, що пов'язане зі зростанням розвитку ринку фінансових послуг. У свою чергу, польські

дисертаційні дослідження характеризуються недостатнім розглядом облікового відображення посередницьких операцій, адже акцент в дослідженнях ставиться на управлінських облік та процедуру контролю через оцінку ризиків та загроз діяльності суб'єкта господарювання. Таким чином, проведений бібліометричний аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури за напрямом "посередницькі операції" дає можливість стверджувати про необхідність здійснення подальших досліджень за даною тематикою з метою вдосконалення теоретичних та практичних засад бухгалтерського обліку посередницьких операцій.

Список використаної літератури:

1. Анненков І.В. Довгострокове банківське кредитування підприємств: інституціональний аспект: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / І.В. Анненков. – Донецьк, 2009. – 23 с.
2. Бондаренко І.О. Організаційно-правові основи надання послуг в галузі митної справи: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / І.О. Бондаренко. – Ірпінь, 2006. – 23 с.
3. Верес І.Я. Цивільно-правове регулювання комерційного представництва: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне

приватне право" / І.Я. Верес. – Київ, 2010. – 19 с.

4. Герасименко О.О. Забезпечення виконання господарських договорів з реалізації продукції: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" / О.О. Герасименко. – Донецьк, 2004. – 23 с.

5. Грищенко І.М. Науково-методологічні засади комплексного управління комерційним посередництвом: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / І.М. Грищенко. – Київ, 2007. – 33 с.

6. Дорош О.Л. Небанківські фінансові інститути в економічній системі України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01. "Економічна теорія" / О.Л. Дорош. – Львів, 2003. – 23 с.

7. Дядюк А.Л. Правове регулювання комерційного посередництва (агентських відносин) у сфері господарювання: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" / А.Л. Дядюк. – Київ, 2010. – 24 с.

8. Каракулова І.С. Небанківські фінансові інститути на ринку фінансових послуг України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / І.С. Каракулова. – Київ, 2008. – 17 с.

9. Каталог диссертаций и авторефератов по специальностям ВАК РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.disserscat.com/>

10. Кремень В.М. Діяльність фінансових конгломератів на фінансовому ринку України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / В.М. Кремень. – Суми, 2009. – 24 с.

11. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua

12. Панченко А.М. Вдосконалення господарсько-правового регулювання інституту комерційного посередництва: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" / А.М. Панченко. – Київ, 2011. – 16 с.

13. Сальнікова Г.І. Правове регулювання посередництва у підприємницькій діяльності: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. "Цивільне право і цивільний процес; сімейне

право; міжнародне приватне право" / Г.І. Сальнікова. – Харків, 2003. – 12 с.

14. Трояновський О.В. Відповідальність сторін за міжнародним договором комерційного посередництва: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / О.В. Трояновський. – Одеса, 2009. – 22 с.

15. Федорець М.С. Бухгалтерський облік у кредитних спілках: організація і методика: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)" / М.С. Федорець. – Київ, 2009. – 21 с.

16. Хромов І.О. Товарні біржі України а період НЕП (1921 – 1928 рр.): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.04 "Економічна історія та історія економічної думки" / І.О. Хромов. – Київ, 2006. – 20 с.

17. Шмига О.О. Інфраструктурне забезпечення ефективного розвитку ринку продукції АПК: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / О.О. Шмига. – Тернопіль, 2005. – 22 с.

18. Яцищак О.Р. Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні: організаційно-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / О.Р. Яцищак. – Київ, 2010. – 24 с.

КАЗАРЯН Генріх Генріхович – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– розвиток бухгалтерського обліку посередницьких операцій (агентських відносин);
– договірна політика у сфері посередництва (агентських відносин).

Стаття надійшла до редакції: 12.02.2012 р.